

Het pareren van drogredelijke zetten

Frans H. van Eemeren & Peter Houtlosser

In 'Onder de vlag van redelijkheid' hebben Van Eemeren en Houtlosser (2002) drogredenen gekarakteriseerd als "ontsporingen van strategisch manoeuvreren". De middelen die voor het bereiken van een bepaald kritisch doel beschikbaar zijn worden in deze opvatting van een drogreden op zo'n manier "opgerekt" dat de standaard voor kritische redelijkheid niet langer wordt gehandhaafd. Wat gebeurt er als er zo'n ontsporing plaatsvindt? Welke sancties moeten er worden getroffen? Aansluitend bij Krabbes "immanente dialectische" benadering, betogen Van Eemeren en Houtlosser dat het uiteindelijk aan de gedupeerde partij is om vast te stellen dat er iets mis is en dienovereenkomstig te reageren. Volgens Krabbe kan hij dat doen door een "metadialoog" te beginnen, maar volgens Jacobs mag hij ook met een – ogenschijnlijke – 'tegendrogreden' reageren. Van Eemeren en Houtlosser gaan na wat de voor- en de nadelen van beide benaderingen zijn en komen vervolgens tot een oplossing van het probleem die veel weg heeft van wat Aristoteles de Gulden Middenweg zou noemen.

1 Drogredenen in alledaagse discussies

Het is niet te vermijden dat er in alledaagse discussies af en toe iets mis gaat. Wat er mis kan gaan varieert nogal – een discussiant kan bijvoorbeeld een been breken of plotseling naar het toilet moeten – en alleen een aantal specifieke dingen die mis kunnen gaan zijn voor de argumentatietheoreticus interessant. Eén daarvan is dat er in discussies drogredenen worden begaan¹. Het gebruik van een drogreden is uiteraard helemaal geen ramp als duidelijk is dat die drogreden vooral de humor dient. Ook is er niet veel aan de hand als blijkt dat de drogreden niet meer dan een onschuldige "slijp of the tongue" is die geen noemenswaardige gevolgen heeft voor het verloop van de discussie. In dergelijke gevallen kan de discussie gemakkelijk weer op het juiste spoor worden gebracht. Desalniettemin moeten drogredenen in principe als belemmeringen van een constructieve argumentatieve discussie worden gezien. Wat moet er gebeuren als er een serieuze drogreden is begaan? Is het dan gedaan met de zaak en is de kans op een redelijke discussie verkeken? Of mag van de discussianten worden verwacht dat ze een redelijke uitweg uit de impasse proberen te vinden en de discussie alsnog in goede banen leiden? Dit hangt natuurlijk ten dele af van het antwoord op de vraag *hoe* serieus de betreffende drogreden is? Gaat het om een incidentele drogreden die niet tot gevolg heeft dat de discussie geheel verzandt? Of is dat juist wel zo en wordt het idee van redelijkheid door een der discussianten in zijn geheel verworpen, zodat het werkelijk niet de moeite waard is de discussie voort te zetten? In dit artikel gaan we na hoe er het beste op drogredelijke zetten kan worden gereageerd. Eerst leggen we uit wat het voor ons theoretisch gezien inhoudt als een argumentatieve zet in een drogreden ontaardt. Vervolgens bespreken we enkele inzichten uit de vakliteratuur omtrent het reageren op een veronderstelde drogreden. Ten slotte zetten we onze eigen visie op deze kwestie uiteen.

2 Wat houdt het begaan van een drogreden precies in?

Argumentatietheorieën worden opgesteld om argumentatieve discussies te analyseren en ze op hun kwaliteit te beoordelen. Met deze oogmerken zijn er meer en minder verfijnde modellen ontwikkeld, variërend van modellen waarin argumentatieve gesprekken per definitie worden gezien als discussies die aan formele regels zijn onderworpen die niet kunnen worden overtreden zonder het “spel” te verstoren, tot modellen die eerder uitgaan van de argumentatieve praktijk en de structuur van argumentatieve discussies uiteindelijk afhankelijk stellen van de doelen van de discussianten en de potentiële effectiviteit van de zinnen die de discussianten in het licht van die doelen doen. Dit betekent dat het van het gehanteerde model afhangt hoe een bepaalde argumentatieve zin door de theoreticus zal worden geanalyseerd en hoe strikt de beoordeling zal zijn die vervolgens van die zin wordt gegeven. Binnen de bestaande modellen die voor de analyse en beoordeling van argumentatieve discussies zijn ontwikkeld leiden formeel-dialectische modellen tot de meest strikte beoordeling. Dergelijke modellen vatten argumentatieve discussies op als een spel, in die zin dat elke zin die niet door de regels wordt gesanctioneerd geen echte zin is en daarom zonder uitzondering ontoelaatbaar is. De formele dialectiek die in *From Axiom to Dialogue* door Barth en Krabbe (1982) is ontwikkeld kan als zo’n model van argumentatieve discussies worden beschouwd: het systeem dat in hun model wordt gerepresenteerd genereert alleen die zinnen die instrumenteel zijn in het op kritische wijze oplossen van een conflict tussen twee partijen. In principe moet het pragma-dialectische model dat Van Eemeren en Grootendorst (1982) in *Regels voor redelijke discussies* hebben ontwikkeld als een soortgelijk model worden beschouwd. Ook al is dit model bedoeld om recht te doen aan de taalspecifieke eigenschappen van de zinnen die in een argumentatieve discussie worden gedaan door deze zinnen te karakteriseren als het uitvoeren van bepaalde typen taalhandelingen, opdat de rechten en plichten van de discussianten in het kritische oplossingsproces beter in kaart kunnen worden gebracht, dan nog geldt dat het model slechts die (expliciet, impliciet, direct of indirect uitgevoerde) taalhandelingen weergeeft die een doel dienen in het proces van geschiloplossing – elke taalhandeling die geen constructieve rol speelt in het kritische oplossingsproces is in principe ontoelaatbaar. Beide modellen vertonen in dit opzicht een opmerkelijke overeenkomst met het Griceaanse model van conversaties. In de opvatting van Grice worden de gespreksdeelnemers geacht zich te conformeren aan het Samenwerkingsbeginsel; indien een gespreksbijdrage van een van de gespreksdeelnemers door de andere gespreksdeelnemer(s) niet – direct of bij wijze van conventionele of conversationele implicatuur – als een zinnige gespreksbijdrage kan worden geïnterpreteerd, dan zal de gespreksdeelnemer die de betreffende bijdrage heeft geleverd in de Griceaanse betekenis als niet-coöperatief worden beschouwd en “is het spel uit”.

Maar in alledaagse gesprekken, of ze nu argumentatief zijn of niet, is het gewoonlijk helemaal niet zo dat “het spel uit is” als er een gespreksmaxime wordt overtreden en de betreffende gespreksbijdrage niet – zelfs niet op een impliciete of indirecte manier – als een constructieve bijdrage kan worden geïnterpreteerd. Wat er normaal gesproken zal gebeuren is precies het tegenovergestelde: de partijen die met elkaar in gesprek zijn zullen proberen het gesprek op zo’n manier bij te sturen dat het veronderstelde doel ervan alsnog kan worden bereikt. Als er in een gesprek

bijvoorbeeld een irrelevante opmerking wordt gemaakt, die ook niet als relevant kan worden geïnterpreteerd als de Griceaanse afleidingsmechanismen in werking worden gesteld, zal de andere gespreksdeelnemer het gesprek niet onmiddellijk als beëindigd beschouwen, maar aan de “overtreder” duidelijk proberen te maken dat diens gespreksbijdrage geen passende gespreksbijdrage is. Hetzelfde geldt voor gevallen waarin een discussiant in een argumentatieve discussie een discussieregel overtreedt. Eerder dan dat de gedupeerde partij in zo’n geval zal veronderstellen dat de overtreder het doel van het kritisch oplossen van hun verschil van mening totaal heeft opgegeven, zal die partij gewoonlijk – mits de begane overtreding niet al te destructief is – proberen de zet van de overtreder zo te interpreteren en bij te stellen dat de discussie alsnog op het juiste spoor kan komen en het doel van het bereiken van een oplossing van het geschil in zicht kan blijven.

Anders dan het Griceaanse model van coöperatieve gespreksvoering, voorziet het pragma-dialectische model van een kritische discussie in de vorm die wij er in de voorgaande jaren aan hebben gegeven (zie Van Eemeren & Houtlosser 1998, 2002, 2004) in de theoretische mogelijkheid tot het uitvoeren van dergelijke “bijstellingen”. Die mogelijkheid wordt geboden door niet alleen toe te staan dat taalhandelingen in argumentatieve discussies op een impliciete of indirecte manier worden uitgevoerd, maar tevens op een manier die naast het doel van geschiloplossing dat in elk van de stadia moet worden nagestreefd ook het doel dient de positie van de betreffende partij in het betreffende discussiestadium zo sterk mogelijk te maken. Deze ‘liberale’ benadering maakt het bijvoorbeeld mogelijk in de analyse te verdisconteren dat een discussiant in de confrontatiefase van de discussie zijn standpunt op zo’n manier substantieert dat die het voordeligst is in het licht van de bredere kwestie waar de discussie betrekking op heeft, rekening houdend met de positie die de andere partij heeft ingenomen of naar alle waarschijnlijkheid zal innemen en dat standpunt op zo’n manier formulerend dat het op de passende mate van weerstand zal stuiten. In de benadering die wij in de afgelopen jaren hebben ontwikkeld moet elke zet die volgens de procedure voor een kritische discussie in een argumentatieve discussie moet worden gedaan als een geval van *strategisch manoeuvreren* worden beschouwd dat ten doel heeft het evenwicht te bewaren tussen het streven van de discussianten om in overeenstemming met de procedure voor een kritische discussie te handelen, dat wil zeggen aan hun *dialectische* verplichtingen te voldoen, en het streven om de verschillende discussiestadia met een voor henzelf gunstig resultaat te doorlopen om daarmee om de discussie in hun eigen voordeel te beslissen, dat wil zeggen hun *retorische* doelen te verwezenlijken. Uiteraard kan het moeilijk zijn het vereiste evenwicht te bewaren en zal een bepaalde discussiebijdrage soms – al dan niet bewust door toedoen van de discussiant die deze bijdrage levert – uit balans raken. Als dit betekent dat de “retorische” aspiraties om de discussie te winnen ten koste gaan van de “dialectische” verplichting om het spel volgens de regels te spelen, ontspoort het manoeuvreren, wat wil zeggen dat er een regel wordt geschonden voor het voeren van een kritische discussie en de manoeuvre onttaardt in drogredelijkheid. Omgekeerd kan ook elke drogreden als een ontsporing van het strategisch manoeuvreren worden beschouwd.

De vraag is nu hoe kan worden vastgesteld wanneer dit precies gebeurt. Het is niet eenvoudig om deze vraag in algemene zin te beantwoorden. De criteria die nodig zijn om te bepalen of een bepaalde zet wel of niet drogredelijk is doordat hij ingaat tegen een fundamentele norm voor kritische discussie, zijn namelijk in principe context-afhankelijk. Een voordeel van onze opvatting van strategisch manoeuvreren is

dat die opvatting de mogelijkheid biedt de context te specificeren waarin ontsporingen van strategisch manoeuvreren zich kunnen voordoen. Elke context waarin strategisch wordt gemanoeuvreed – dat wil zeggen, elke context waarin expliciet of impliciet wordt gediscussieerd, of deze context nu institutioneel is of niet – is ‘gedetermineerd’ door het complex van kwesties waar de discussie om kan of moet draaien, de uitgangspunten waarop de discussianten zich kunnen of moeten vastleggen en de wijzen waarop de onderscheiden discussiebijdragen kunnen of moeten worden geformuleerd. Dit betekent dat een strategische manoeuvre bijvoorbeeld drogredelijk is als het verschil van mening door een van de discussianten wordt geïnterpreteerd op een manier die niet in overeenstemming is met de wijze waarop redelijkerwijze verwacht mag worden dat de tegenpartij het verschil van mening interpreteert, als er concessies aan de tegenpartij worden toegeschreven die deze naar alle waarschijnlijkheid niet voor zijn rekening zal willen nemen of juist wordt voorbijgegaan aan een verzoek om concessies dat door de tegenpartij wordt gedaan, of als te verwachten valt dat de formulering van bepaalde discussiebijdragen niet accordeert met wat de tegenpartij aanvaardbaar zal vinden.

Op deze manier kan onze opvatting van strategisch manoeuvreren behulpzaam zijn bij het specificeren van de contextuele omstandigheden waarin ontsporingen van het manoeuvreren kunnen optreden en het beslissen of er al dan niet een regel voor kritische discussie is overtreden en er bijgevolg een drogreden is begaan⁷. Daar komt nog bij dat deze opvatting van strategisch manoeuvreren het ons mogelijk maakt een theoretische verklaring te geven van het verschijnsel dat discussies niet noodzakelijk eindigen wanneer er een (veronderstelde) drogreden wordt begaan. Het hangt immers af van de interpretatie die elk van de discussianten van de context heeft of een beschuldiging dat de andere partij een drogreden heeft begaan steekhoudend is. Met uitzondering van echte boude overtredingen, is het in het geval waarin een drogreden is begaan in de regel zo dat er voor de discussiant tegen wie de drogreden is begaan voldoende speelruimte is om tot een herinterpretatie van de drogreden te komen en te trachten die door de drogredenaar te doen aanvaarden, opdat de discussie alsnog voortgang kan vinden. Tevens wordt hiermee verklaard waarom een discussiant tegen wie een drogreden is begaan in de regel – behalve door wat er voor hem praktisch gezien op het spel staat – voldoende gemotiveerd is om de discussie gaande te houden en hem op zo’n manier bij te stellen dat het geschil waar de discussie om draait – of zou moeten draaien – alsnog op de gewenste kritische wijze kan worden opgelost.

3 Verschillende manieren om een drogredelijke zet te pareren

De vraag die we in de inleiding van dit artikel hebben gesteld, kan nu als volgt worden geherformuleerd: hoe kunnen discussianten die worden geconfronteerd met een discussiezet die zij drogredelijk achten de discussie zo bijstellen dat het verschil van mening tussen de discussianten alsnog op een kritische wijze kan worden opgelost? De twee meest extreme, tegengestelde, antwoorden die wij in de vakliteratuur hebben aangetroffen komen van Krabbe (2003) en Jacobs (2000). Krabbe gaat er in zijn “formele immanente dialectiek” van uit dat de beste repliek op een veronderstelde drogreden bestaat uit het openen van een metadialoog. Jacobs’ “normatief-pragmatische” perspectief brengt hem ertoe het slachtoffer van een veronderstelde

drogreden te adviseren om in het uiterste geval een – ogenschijnlijke – ‘tegendrogreden’ te begaan. Laten we deze alternatieven eens wat nauwkeuriger beschouwen.

Ondanks het feit dat formele dialectici zoals Krabbe *stipuleren* dat de discussianten er op uit moeten zijn om de discussie te winnen, bieden formeel-dialectische systemen geen ruimte tot wat wij “strategisch manoeuvreren” noemen. Daardoor kunnen er in zulke systemen in feite geen drogredenen voorkomen. Krabbe (2003) wijst er echter op dat argumentatieve dialogen die in de discussiepraktijk worden gevoerd heel goed als ‘benaderingen’ van formeel-dialectische systemen kunnen worden gezien, en in zulke ‘benaderingen’ kunnen wel drogredenen voorkomen. Krabbe probeert in zijn formele immanente dialectiek een instrumentarium te ontwikkelen dat discussianten die een bij-benadering-formele discussie voeren de mogelijkheid biedt om adequaat op het voorkomen van drogredenen te reageren. Volgens Krabbe “dient de status van een discussiezet of argument in de discussie door de discussianten te worden bepaald” (2003, onze vertaling) en komt het reageren op een drogreden neer op het uiten van “kritiek op een drogreden” (“fallacy criticism”) of, zoals Hamblin (1970, 283-284) het noemt, “een procedurele kwestie aan de orde stellen” (“making a point of order”). Hiermee wordt in de terminologie van Krabbe (en van anderen zoals Mackenzie) een “metadialoog” geopend waarin de discussiant die de tegenpartij ervan verdenkt een drogredelijke zet te hebben gedaan probeert de tegenpartij deze zet te doen intrekken. Als de partij die de metadialoog is begonnen er in slaagt zijn beschuldiging waar te maken, moet de partij die de verondersteld drogredelijke zet heeft gedaan, die zet volgens de door de dialecticus opgestelde regels van dergelijke metadialogen intrekken – en, waarschijnlijk om zulk gedrag in de toekomst te voorkomen, een kleine geldboete betalen. Als daarentegen de discussiant die de metadialoog opent zijn beschuldiging niet kan waarmaken, moet hij die beschuldiging weer intrekken – en zelf de reeds vermelde boete betalen, teneinde te voorkomen dat hij in de toekomst de discussie blijft ophouden met beschuldigingen die geen steek houden.

In zijn “normatief-pragmatische” benadering verdedigt Jacobs (2000) de – in feite retorische – opvatting dat discussianten niet noodzakelijk in overeenstemming met een dialectisch regelsysteem hoeven te handelen omdat een dergelijke handelwijze in bepaalde omstandigheden hun eigen positie zou kunnen schaden. In zulke omstandigheden moeten de discussianten er volgens Jacobs (2000, 276) “het beste van maken” (“make the best of the situation”), zelfs als dit neerkomt op het doen van een zet die op zijn minst de schijn zou kunnen wekken drogredelijk te zijn. Bij wijze van voorbeeld bespreekt Jacobs een discussiezet die wordt gedaan in een schrijven van een anti-abortus beweging in de Verenigde Staten, de *National Conference of Catholic Bishops, Secretariat for Pro-Life Activities*, in reactie op een discussiebijdrage van een vertegenwoordiger van de *National Organization for Women*:

National Organization for Women:

Mythe: De partiële-geboorte-abortusprocedure is onnodig.

Feit: Medische experts stellen dat voor sommige vrouwen de vruchtbehoudende verwijdings- en extractieprocedure (D & X) [= de partiële-geboorte-abortusprocedure] de veiligste methode voor late zwangerschapsonderbreking is.

The National Conference of Catholic Bishops, Secretariat for Pro-Life Activities:

Een feitelijk al geboren kind met een schaar om het leven brengen. Worden we daar over geacht te *discussiëren*?!

Dit is geen boze droom. Het is de werkelijkheid. Elk jaar worden er duizenden kinderen met brute kracht aan hun moeders schoot ontrukkt en vervolgens gedood. Zonder enige scrupules. En in ons land wordt er daadwerkelijk gediscussieerd over de vraag of we hiermee moeten doorgaan of niet (afgedrukt in Jacobs, 2000, 278; onze vertaling)³.

In Jacobs' opvatting is de repliek van de anti-abortusactivisten geen drogreden maar een poging om "een uitputtend en open onderzoek te stimuleren van alternatieve standpunten", een "zichzelf regulerende procedure" waarin de anti-abortusactivisten "zich aanpassen aan de complexe omstandigheden zoals die zich in dit concrete geval voordoen" (2000, 278-279; onze vertaling). Een reactie die in andere omstandigheden drogredelijk zou kunnen zijn, is dat volgens Jacobs niet als die reactie het doel dient het evenwicht tussen de partijen in de discussie te herstellen. In het onderhavige geval komt dit er op neer dat de anti-abortusactivisten het idee proberen te bestrijden dat de betreffende discussie uitsluitend een medische discussie zou zijn, wat naar hun mening door de terminologie van de National Organization for Women wordt gesuggereerd – een terminologie die daardoor misleidend en in argumentatietheoretische termen drogredelijk zou zijn (Jacobs, 2000, 279).

Wat zijn de voordelen en de nadelen van de zojuist besproken benaderingen van het reageren op een veronderstelde drogreden? Een duidelijk voordeel van Krabbes benadering is dat deze geen mogelijkheid tot verwarring biedt: discussianten die van mening zijn dat de andere partij een drogreden heeft begaan, maken dat ondubbelzinnig duidelijk en maken het tevens ondubbelzinnig duidelijk dat de discussie geen voortgang kan vinden als de volgens hen drogredelijke zet niet wordt ingetrokken. Omdat het uiteindelijk aan de discussianten zelf is om te bepalen of de veronderstelde drogreden ook werkelijk een drogreden is, heeft Krabbes aanpak als tweede voordeel dat hij een instrumentarium van de metadialoog ontwikkelt waarmee de betrokkenen op een ordelijke en gereguleerde wijze tot een oplossing van deze kwestie kunnen komen. Wat als een nadeel zou kunnen worden beschouwd is dat Krabbes benadering een bereidheid bij de discussianten veronderstelt om zich te allen tijde in een metadialoog te begeven over de dingen die ze in de beganegronddialoog aan het doen zijn. Het is in Krabbes benadering heel wel mogelijk dat de zaak tot in het oneindige wordt opgehouden door een discussiant die elke gelegenheid aangrijpt om een metadialoog over de veronderstelde drogredelijkheid van een beganegrondzet te beginnen. Krabbes instelling van een boete voor dergelijk obstructief gedrag lijkt ons dan ook niet zomaar een grapje.

Jacobs' benadering heeft het voordeel dat hij uitermate realistisch is, of in elk geval zo aandoet. Wat je doet als je op onrechtmatige wijze wordt aangevallen is onmiddellijk en met gelijke munt terugbetalen, om op die wijze de zaken recht te zetten. Wat hier buiten beeld blijft is echter dat een dergelijke gang van zaken wel eens grote schade zou kunnen aanrichten. Net zoals bokkers er allebei niet meer al te fris uitzien na tien ronden van pogingen om "het evenwicht" tussen hen beiden "te herstellen", kan het effect van het terugslaan met behulp van een 'tegendrogreden' soms misschien inderdaad zijn dat de discussie een iets minder bevooroordeeld uitgangspunt verkrijgt, maar tegelijkertijd kan de (discussie-)relatie tussen de discussianten er zo volkomen door verstoord raken dat geen van beide partijen er nog

enig heil in ziet die discussie ook daadwerkelijk voort te zetten. In het voorbeeld dat Jacobs geeft, zit het effect van de ‘tegendrogreden’ vooral in het schokkerende effect dat hij teweegbrengt. Afgezien van de nogal sterke bijmaak van psychologisering die aan deze ‘verklaring’ van het effect van de ‘tegendrogreden’ kleeft, is er geen enkele garantie dat de ‘tegendrogreden’ inderdaad op de gewenste manier het evenwicht in het uitgangspunt van de discussie zal herstellen. In het door Jacobs besproken voorbeeld lijkt ons de kans daarop in elk geval minimaal⁴.

4 Ontsporingen strategisch weer op het juiste spoor brengen

Aangezien er geen twijfel over bestaat dat een drogreden in een pragma-dialectische visie op argumentatieve discussies een ontoelaatbare discussiezet is, ligt het niet voor de hand dat wij ooit discussianten het advies zullen geven een drogreden met een – al dan niet ogenschijnlijke – ‘tegendrogreden’ te vergelden. Ook al hebben we in de pragma-dialectische theorie inmiddels het stadium bereikt waarin we eraan toe zijn ook de “retorische” aspiraties van de discussianten in het kritische toetsingsproces bij de analyse en beoordeling van argumentatieve discussies te betrekken door met behulp van de theoretische notie “strategisch manoeuvreren” aan te geven hoe “dialectische” verplichtingen en “retorische” doelen met elkaar in een mogelijk partnerschap kunnen worden verenigd, dat wil nog niet zeggen dat wij daarmee ook zouden vinden dat elk geval van strategisch manoeuvreren toelaatbaar is. Strategisch manoeuvreren is dan en alleen dan deugdelijk wanneer het de normen respecteert die tot uitdrukking worden gebracht in de regels voor een kritische discussie; in alle andere gevallen is het drogredelijk. In situaties waarin het probleem zich voordoet waar dit artikel over handelt, geldt deze voorwaarde zowel voor de zetten die – terecht of ten onrechte – als schendingen van de regels voor een kritische discussie worden gezien als voor de zetten waarmee op die zetten wordt gereageerd. In dit perspectief, we herhalen het nog maar eens, is het begaan van een ‘tegendrogreden’ onaanvaardbaar. Dit algemene oordeel houdt echter niet in dat een repliek op een drogreden altijd tot het wel-of-niet-intrekken van de beganegrondezet zou hoeven te leiden zoals in Krabbes benadering het geval is. Wij menen dat het het beste is om Aristoteles’ weg van het Gulden Midden te volgen en te stellen dat een repliek op een veronderstelde drogreden op zijn beurt een vorm van strategisch manoeuvreren is in een subdiscussie waarin de reagerende partij aanneemt dat de andere partij er nog steeds op uit is het geschil tussen hen beiden door middel van een kritische toetsing van de ter discussie staande standpunten tot een oplossing te brengen en duidelijk probeert te maken dat het strategisch manoeuvreren van de tegenpartij, inzake *deze kwestie*, tegenover *deze opponent* en *aldus geformuleerd*, is ontspoord en daardoor de gewenste oplossing van het geschil niet dichterbij brengt. Wat hij vervolgens kan doen om de ontspoorde zet ‘weer op de rails te krijgen’ is de tegenpartij duidelijk maken dat hij de betreffende zet niet ‘in zijn geheel’ hoeft in te trekken, maar dat het wel zo is dat een of meer van de genoemde aspecten van diens manoeuvreren bijstelling behoeven om de ontsporing ongedaan te maken. In het voorbeeld dat Jacobs geeft, zou in onze opvatting dus niet moeten worden gereageerd zoals de anti-abortusactivisten doen, maar ook niet door te eisen, zoals Krabbe zou voorstaan, dat de organisatie voor vrouwen de gewraakte zet intrekt. Een adequate reactie zou er in onze opvatting in bestaan dat de anti-abortusactivisten de organisatie voor vrouwen op strategisch opportune wijze duidelijk zouden maken dat deze de gewraakte zet moet aanpassen als zij op een *door beide partijen* redelijk

geachte wijze over de betreffende abortuskwestie wil discussiëren. Dit zouden de activisten bijvoorbeeld kunnen doen door te stellen dat het niet de medische experts zijn die in de betreffende abortuskwestie het laatste woord moeten hebben of door te stellen dat de kwestie eerder in ethische dan in medisch-klinische termen zou moeten worden geformuleerd – of door te stellen dat zwangerschaponderbreking voor de anti-abortusactivisten überhaupt niet aan de orde is. Op deze manier hebben wij een tussenweg gekozen tussen het op Hambliniaanse wijze aan de orde stellen van een procedurele kwestie (“making a point of order”) – waarmee ‘manifest’ wordt gemaakt dat de tegenpartij nog steeds als een redelijke discussiepartner wordt beschouwd – en het verhogen van de kans dat de overtreders zijn drogredelijke discussiebijdrage zal bijstellen, zodat de discussie op een constructieve wijze kan worden voortgezet.

Noten

1. Het is niet alleen van belang te benadrukken dat het antwoord op de vraag wat een drogreden is uiteindelijk afhankelijk van de definitie die men van de term drogreden geeft, maar ook dat het in de praktijk niet altijd even duidelijk is of een bepaalde argumentatieve zet – in het licht van de gebruikte definitie van drogreden – drogredelijk is of niet.

2. Hiermee verschaffen wij dus in feite een algemene specificatie van de contextuele condities die van toepassing zijn wanneer moet worden bepaald of met een discussiebijdrage een drogreden wordt begaan

3. De oorspronkelijke Engelse tekst luidt:

National Organization for Women:

Myth: The partial-birth abortion procedure is unnecessary

Fact: Medical experts state that the safest method of late pregnancy termination for some women is the intact dilation and extraction (D&X) procedure.

The National Conference of Catholic Bishops, Secretariat for Pro-Life Activities:

Killing a mostly-born infant with a pair of scissors. Are we *debating* this?

This is not a bad dream. It's real. Every year, thousands of infants are forcibly dragged from their mother's wombs, then killed. Brutally. And our nation is actually debating whether or not this should be allowed to continue.

4. Overigens zal Jacobs onze visie in dezen goeddeels delen. Het gaat hem er bij het behandelen van de reactie op een veronderstelde drogreden met name om te laten zien dat er geen één-op-één-correspondentie is tussen een (reeks) taaluiting(en) en een overtreding van een procedurele regel en dat het moeilijk zonet onmogelijk is om zonder enige context vast te stellen of met een bepaalde reeks taaluitingen nu wel of niet een drogreden wordt begaan (zie hiervoor ook Van Eemeren en Houtlosser, 2004).

Literatuur

Barth, E.M., & Krabbe, E.C.W. (1982). *From axiom to dialogue: A philosophical study of logics and argumentation*. Berlijn: Walter de Gruyter.

Eemeren, F.H. van, & Grootendorst, R. (1982). *Regels voor redelijke discussies. Een bijdrage tot de theoretische analyse van argumentatie ter oplossing van geschillen*. Dordrecht/Cinnaminson: Foris.

Eemeren, F.H. van, & Houtlosser, P. (1998). Rhetorical rationales for dialectical moves: Justifying pragma-dialectical reconstructions. In J.F. Klumpp (Ed.),

- Argument in a time of change: Definitions, frameworks, and critiques* (pp. 51–56). Annandale VA, National Communication Association.
- Eemeren, F.H. van, & Houtlosser, P. (2002). Strategic maneuvering in argumentative discourse: A delicate balance. In F.H. van Eemeren & P. Houtlosser (Eds.), *Dialectic and rhetoric: The warp and woof of argumentation analysis* (pp. 131–159). Dordrecht: Kluwer Academic.
- Eemeren, F.H. van, & Houtlosser, P. (2004). More about fallacies as derailments of strategic maneuvering: The case of tu quoque. In H.V. Hansen, C.W. Tindale, J.A. Blair, R.H. Johnson, & R.C. Pinto (Eds.), *Argumentation and its applications: Informal logic @ 25*. CD ROM ISBN 0-9683461-2-X-3-8.
- Hamblin, C.L. (1970). *Fallacies*. Newport News, VA: Vale Press.
- Jacobs, S. (2000). Rhetoric and dialectic from the standpoint of normative pragmatics. *Argumentation*, 14, 261–286.
- Krabbe, E.C.W. (2003). Metadialogues. In F.H. van Eemeren, J.A. Blair, C.A. Willard, & A.F. Snoeck Henkemans (Eds.), *Proceedings of the Fifth Conference of the International Society for the Study of Argumentation* (pp. 641–644). Amsterdam: Sic Sat.